

گوتهولد افرایم لسینگ

ناتانِ فرزانه

ترجمه‌ی کامران جمالی



انتشارات بهار هنر

سرشناسه	لسینگ، گوتهولد افرایم، ۱۷۷۹-۱۷۸۱ م. Lessing, Gotthold Ephraim
عنوان و نام پدیدآور	ناتان فرزانه / گوتهولد افرایم لسینگ؛ ترجمه‌ی کامران جمالی.
مشخصات نشر	تهران: نیلوفر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۳۴ ص.
شابک	978-964-448-720-0
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
یادداشت:	عنوان اصلی: <i>Nathan der weise</i>
یادداشت	کتاب حاضر اولین بار در سال ۱۳۷۹ توسط عفت شیرزادی با عنوان «ناتان حکیم» به فارسی ترجمه و توسط نشر موج منتشر شده است.
عنوان دیگر	ناتان حکیم.
موضوع	نمایشنامه آلمانی - قرن ۱۸ م.
موضوع	German drama - 18th century
شنا. و افزوده	جمالی، کامران، ۱۳۳۱ - ، مترجم
ه‌بندی کنگره	۱۳۹۶ / ۵۲ / PT ۲۴۲۸
رده‌بندی دیوید	۸۳۲/۶
ماره‌کتابخانه‌ی ملی	۴۸۸۹۴۲۷



انتشارات نیلوفر خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، تلفن: ۶۶۴۶۱۱۱۷

گوتهولد افرایم لسینگ

ناتان فرزانه

ترجمه‌ی کامران جمالی

حروفچینی: شبستری

چاپ دیبا

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۶

شمارگان: ۷۷۰ نسخه

همه حقوق محفوظ است.

فروش اینترنتی: www.behanbook.ir

پیشگفتار

سرآغاز

از میانه‌ی سده‌ی چهاردهم تا میانه‌ی سده‌ی شانزدهم را عصر رنسانس (نوزایی) می‌نامند. دوران تاریک و مانع‌ترازی مسیحیت نهادی شده و تفتیش عقاید به پایان حیات خون‌آلود خود می‌رسد؛ انا‌یسته فضایی برای جولان می‌یابد؛ دانش‌پژوهان به دور از پابندی‌های ناگزیر به دستورها، آئین‌نامه‌های دست‌وپاگیر واتیکان آن روز و گماشتگان کلیسایی‌اش آزادانه‌تر از پیش به علم و دانش می‌پردازند. سال‌های پایانی رنسانس با پیدایش و نبرد جنبش دین‌پیرایی - رفرماسیون - می‌یابد. دین‌پیرایان آلمانی زبان، پروتستان نام، رهبری مارتین لوتر (۱۴۸۳-۱۵۴۶) سده‌ی شانزدهم آلمان را بیش از گذشته از جاذبه‌های مذهب

دور داشتند.

یکی از دستاوردهای بزرگ جنبش دین‌پیرایی در سده‌ی شانزدهم ترجمه‌ی کتاب مقدس به زبان‌های گوناگون است. اکنون محتوای این کتاب - که از چهار دیوار زبان لاتین و در پی آن از خودکامگی کلیسای کاتولیک، به خانه‌ی مسیحیان مسیحی راه می‌یابد. حال آلمانی زبان‌ها می‌توانند ترجمه‌ی روان لوتر را بخوانند و (چنان که در نوشتار امانوئل کانت خواهیم دید) به دریافت خود از کلام پیشوایان دین پردازند و از راهنمایی جهت‌دار واتیکان و گماشتگان‌اش بی‌نیاز شوند.

نیمه‌ی اول قرن هفدهم دوران جنگ‌های سی‌ساله میان کاتولیک‌ها و پروتستان‌هاست (۴۸-۱۶۱۸). جنگ‌های سی‌ساله، نخست رنگ تند مذهبی هم دارند، اما پیوسته سیمای دنیوی خود را آشکارتر می‌کنند و سرانجام بی‌پرده‌پوشی به جنگ میان قدرت‌هایی دگرديسه می‌شوند که دین برای‌شان، اگر نه فقط دستاویز سلطه‌گری، دست‌کم موردی فرعی است.

پس سرزمین‌های آلمانی زبان زمانی گام به قرن هجدهم می‌نهند که سیمای واقع جنگ‌های مذهبی آشکار شده اما ویژگی خرافه‌زدایی از دین همچنان کم‌سگراست. پس اگر سده‌ی شانزدهم سده‌ی دین‌پیرایی و سده‌ی هفدهم قرن‌ی است حامل افکارهای روشن‌گرانه‌ی رنسانس و دین‌پیرایی، سده‌ی فرهیخته‌ی هجدهم دیدگاه دانشوران اروپایی سده‌ی روشنگری (Aufklärung) است.

این جنبش فکری از دو طریق وارد آلمان می‌شود. از راه انگلستان با فلسفه‌ی امپریستی (تجربی) و فیزیک نیوتونی؛ و از راه فرانسه با اندیشه‌های ولتر و اصحاب دائرةالمعارف. برترین چهره‌های این نواندیشی در فرهنگ آلمانی زبان گوته‌ولد افرایم لسینگ، مورس مندسون یهودی و امانوئل کانت هستند. نامدارترین اثر هنری روشنگری «ناتان فرزانه» (۱۷۷۹) و پرآوازه‌ترین اثر نظری آن رساله‌ای به قلم کانت است، «پاسخ به پرسش روشنگری چیست» (۱۷۸۴). من این رساله‌ی کانت را نیز به دلیل نقشی که در پیش‌دادن ایده‌ی روشنگری از یک سو و در شناخت درون‌شکاف‌تر از اثر لسینگ از سوی دیگر دارد؛ ترجمه و پیوست کتاب کرده‌ام.

با مطالعه‌ی این نمایش‌نامه و آن رساله خواننده‌پی می‌برد که لسینگ هنرمند از کانت فیلسوف ژرف‌انگتر و دیگرخواه‌تر بود. کانت در یکی دو مورد چیز را می‌ستاید که لسینگ آن‌ها را پیش از او مورد پرسش قرار داده بود. هرچند این نکته از اعتبار رساله‌ی پرآوازه‌ی کانت و از لزوم مطالعه‌ی آن برای شناخت از جنبش روشنگری در آلمان چیزی نمی‌کاهد.

در دوران روشنگری با کاهش خودسرانگی مسیحیت نهادی شده، هراندیشه و هر پدیده باید درستی خود را به داوری نیروی خود وامی‌گذاشت و از نفوذ

آیین نامه ها، فتواها و پیشداوری ها بسیار کاسته می شد، اما هنوز دوک ها، کنت ها، امیران ... چنان که خواهیم دید، نمی توانستند صددرصد مستقل از کلیسا قلمرو خود را اداره کنند.

زندگی لسینگ

گوتهولد افرایم لسینگ Gotthold Ephraim Lessing در ژانویه ی ۱۷۲۹ در شهر کامبتس شهر در ایالت زاکسن واقع در شرق آلمان امروز پا به جهان گشود. پدرش کشیش پروتستان و بسیار سخت گیر و پدر بزرگ مادری اش هم کشیش بود. در این خانه بزرگ ده فرزند به دنیا می آیند که پنج تن از آنان اندکی پس از تولد می میرند. گوتهولد ده و ده ساله بود که در یکی از معتبرترین دبیرستان های شبانه روزی، دبیرستان «ای مقدس»، واقع در شهر مایسین به تحصیل پرداخت. درس های او آثار نویسندگان زبان باستان، کتاب های لاتین و فرانسوی، ریاضی و ادبیات آلمانی بود.

در سپتامبر ۱۷۴۶، با هفده سال سن، توانست بورسی را که ویژه ی فرزندان اشراف بود به دست آورد و در لایپزیگ به تحصیل دانشگاهی در رشته ی الهیات بپردازد. لایپزیگ در آن زمان، هم شهر بازرگانان و تاجران کتاب بود و هم شهر بزرگان گستره ی ادبیات و تئاتر، و آن را «پاریس کوچک» می خواندند. گوتهولد جوان هنگام تحصیل در رشته ی الهیات - که به آن دلبستگی داشت - داوطلبانه در کلاس های ریاضی، ادبیات و تاریخ شرکت می کرد. اما آنچه او را از همان نوجوانی شیفته ی خود کرد، هنر تئاتر بود. لسینگ هنوز نمی دانست که روزی یکی از پرآوازه ترین نمایش نامه های زبان آلمانی را می نویسد، اما همواره در آرزوی آن بود.

در همان سنین توانست اجازه ی همنشینی با بازیگران نامدار را بیابد و با آنان به گفت و شنود بپردازد. همچنین همشین پروفسور یوهان کریستف گوشتید شد که بانفوذترین فرد در عالم تئاتر آلمانی بود. لسینگ سال ها پس از آن، چنان که خواهیم دید، به عنوان فردی نوآور در صحنه ی تئاتر نوشتارهایی جدلی و حتی

است که توسط مندلسن، نیکولایی و لسینگ نوشته می‌شود. از ۳۳۳ نامه (مرقومه) ۵۵ نامه را لسینگ می‌نویسد که هفدهمین نامه آن برای ادبیات آلمان دوران ساز می‌شود. در این مرقومه لسینگ از نظریات یوهان کریستف گوته که به ستایش از تئاتر قدیمی شده‌ی فرانسه می‌پردازد انتقاد کرد و تئاتر شکسپیر را در برابر آن نهاد. با طرح نوشته‌های لسینگ در محافل هنری-ادبی آلمان، فصل کاملاً نوینی در تاریخ ادبیات و تئاتر سرزمین‌های آلمانی زبان آغاز می‌شود، به گونه‌ای که به درستی می‌توان لسینگ را بنیانگذار ادبیات و تئاتری نوین در زبان آلمانی دانست.

در دوران جنگ‌های هفت ساله سرگرد شاعر اوالد فن کلایست برای لسینگ در شهر برسلو آری نامی نزد یک ژنرال دست‌وپا کرد که وقتی از لسینگ نمی‌گرفت. در پنج سال نامت را این شهر توانست به نوشته‌هایش بپردازد، به محفل‌های خودمانی برسد، وقت‌بازی کند و درآمدش هم خرید شش هزار کتاب را برای او امکان‌پذیر ساخت؛ این کتاب‌ها را لسینگ سپس‌ها که دچار کمبود مالی شد فروخت.

پس از عقد قرارداد صلح (۱۷۶۳) کار نظامی را رها کرد و ساکن هامبورگ شد. در این شهر با لسینگ باز هم فصل نوینی در تئاتر آلمان آغاز شد، اما این بار نه در گستره‌ی تراژدی بلکه در زمینه‌ی تئاتر کمدی. لسینگ این ژانر نوین نام «کمدی جدی» یا «کمدی اجتماعی» داد. نخستین اثر او در این حوزه نمایش‌نامه‌ی «مینافن بارنهللم» یا «کامیابی سرباز» بود.

هامبورگ که از ویرانی‌های جنگ‌های هفت‌ساله به دور مانده بود، بازمانده‌ی جهان‌پیده‌اش، با دانشمندان‌اش در حوزه‌ی علوم عملی، علوم انسانی و ادبیات، با ادبای فرهیخته و شخصیت‌های برجسته‌اش در حیطه‌ی تعلیم و تربیت، افراد بالاستعداد را به خود جذب می‌کرد. دو آشنایی در هامبورگ در آینده‌ی او تأثیر فراوانی داشت: آشنایی با کشیش ارشد یوهان ملشویر گوتسه. لسینگ سپس‌ها در برابر روحانی نامبرده به سختی جبهه‌گیری کرد. از دوستان و هم‌نشینان خوب‌اش می‌توان از دکتر یوهان آلبرشت هینریش رایماروس و خواهرش

مارگارت هلیزابت نام برد. این دو، فرزندان فیلسوف، ادیب، جانورشناس و عالم الهیات هرمان ساموئل رایماروس بودند، دانشمندی که آثارش چنانکه خواهیم دید در آثار پسین لسینگ تأثیرگذار بود و ماجراجویانه‌ترین و دلیرانه‌ترین فصل زندگی لسینگ را شکل داد و مهم‌تر از همه به خلق واپسین نمایش‌نامه، مهم‌ترین اثرش، ناتان فرزانه انجامید. اثری که نام او را کنار نام برترین نمایش‌نامه‌نویسان اروپایی قرار داد.

فرزندان عمده‌ی هامبورگ بر آن بودند که از تماشاخانه‌ی کنار بازار «تئاتر ملی آلمانی» را بسازند. با این هدف لسینگ به سمت نمایش‌نامه‌نویس و سنجشگر (منتقد) این تئاتر برگزیده شد. سه سال تمام نمایش‌نامه‌های این سالن تئاتر زیر نظر موشاف را به صحنه می‌آمد. ۵۲ نقد تئاتر او که با عنوان «نمایش‌نامه‌شناسی هامبورگی» جمع‌آوری و منتشر شد، در گستره‌ی تئاتر منظوم زمان خود در تمامی اروپا نامدار شد.

در ۱۷۷۰، هنگامی که در شهر ولفنبوتل — مرکز دوک‌نشین برانشوایگ — توانست شغل کتابداری کتابخانه‌ی «آواره‌ی این شهر را به‌دست آورد از کار نمایش‌نامه‌شناسی در هامبورگ استعفا داد. او که خوب می‌توانست از امکانات و موقعیت‌ها بهره‌مند شود در ۱۷۷۰ به پدرش نوشت: «حالا دیگر می‌توانم کتاب‌هایی را که مجبور به فروش‌شان شدم به فرامرس بپارم». آخر او اکنون به هر کتابی که می‌خواست دست‌رسی داشت. لسینگ، تئاتر «امیلیا گالوتی» را در این دوران نوشت که در مارس ۱۷۷۲ در برانشوایگ نمایش داده شد. سپس با شاهزاده‌ای برانشوایگی «لئوپولد» به یک سفر هشت‌ماهه‌ی تفریحی رفت؛ در این سفر از طریق وین، و نیز، روم و ناپل راهم زیر پا گذاشتند. پس از بازگشت از این سفر حقوق‌اش افزایش یافت و خانه‌ای سازمانی، درست کنار قصر شاهزاده و در نزدیکی کتابخانه‌ی محل خدمت‌اش، به‌دست آورد و حالا — ۱۷۷۶ — در سن ۴۵ سالگی توانست ازدواج کند اما خوشبختی‌اش دیری نپایید. سال بعد پسرش در دومین روز تولد مُرد و همسرش ده روز پس از آن در اثر پی‌آمدهای زایمان درگذشت. لسینگ دوباره تنها شد.

لسینگ در نقدهای اش اصولاً لحنی جدلی داشت. در زمان اقامت اش در ولفنبوتل وارد نبردی عقیدتی شد که تا آن زمان در هیأت سنجشگر الهیات، تئاتر، شعر، فلسفه ... با آن درگیر نشده بود. ماجرا این گونه آغاز شد: از او به عنوان کتابدار خواسته شد که از گنجینه‌ی آن کتابخانه یک سری آثار را برای انتشار آماده کند. لسینگ تحت عنوان «پاره گفتارهای یک ناشناس» مطالبی انتشار داد که در آن کتابخانه وجود نداشت و بیشترشان به قلم دانشمند پیشگفته‌ی هامبورگی، ساموئل راماروس، بود. این آثار انتقاد سخت به الهیات اصول‌گرا ارزیابی شد. تنش ارشد هامبورگی، یوهان ملشویر گوتسه (پیشگفته)، آن را حمله به خود دانست و با راماروس، از امکانات، کلیسای دوک برانشوایگ را برانگیخت تا در این مورد وجهه‌ییری کند و لسینگ را به «حفظ اصول» فراخواند. لسینگ از سخن‌رانی در منزل کلسا و محافل دانشگاهی منع شد. اما زمانه، دیگر زمانه‌ی روشنگری بود: لسینگ در چند دیگر امکانات کلیسایی و سیاسی را از دست داده بود اما از پاننشست و به امکان دیگری روی آورد: تئاتر. و به گفته‌ی هاینریش هاینه میدان نبرد را تغییر داد و مخاطبان بیشتری یافت. آن هم از طریق نمایش‌نامه‌ی ناتان فرزانه.

لسینگ در فوریه ۱۷۸۱ یعنی دو سال پس از نخستین انتشار نمایش‌نامه‌ی ناتان فرزانه، در سن ۵۲ سالگی درگذشت و در برانشوایگ به خاک سپرده شد. مقاله‌ی امانوئل کانت، دسامبر ۱۷۸۴، نزدیک به هشتاد سال پس از درگذشت لسینگ انتشار یافت. آنچه را لسینگ به زبان والای هنر بیان کرده است، کانت به زبان ویژه‌ی خود گفته است. اما محافظه کارانه‌تر و محتاط‌تر.

آثار لسینگ

دلبستگی لسینگ به هنر تئاتر از مدرسه آغاز شد. در دبستان اش در کامینتس اجرای نامدارترین نمایش‌نامه‌ی یوهان کریستف گوتشه را تماشا کرد. در دبیرستان اش در مایسن نمایش‌نامه‌های درام‌نویسان رم و یونان باستان در برنامه‌های درسی دانش‌آموزان قرار داشت. در لایپزیگ ترجمه‌ی نمایش‌نامه‌های

کلاسیک فرانسوی، به ویژه آثار راسین و کُرنه را در کنار نمایش نامه های آلمانی که به سبک آثار فرانسوی نوشته می شد، تماشا کرد. او که در آینده تئاتر کلاسیک فرانسوی را به شدت رد خواهد کرد، اکنون بر آن است که «مولیر آلمانی» شود.

۱۷۴۷ - دانشور جوان Der junge Gelehrte، کمدی در سه پرده،

نخستین نمایش ۱۷۴۸

دامیس فارغ التحصیل جوان دانشگاه، فردی بی عرضه اما متکبر و پرمدعاست. تنها به مستخدم اش فخر می فروشد، که با عالمین الهیات، پزشکان و حقوقدان هایی هم که بی سانس تفاخر دارد و زنان را هم تحقیر می کند. مدعی است که به هفت زبان تکلم می کند. قوانین منطق را می شناسد و با مصطلحات پزشکی کاملاً آشناست.

همان گونه که پدرش می زند در یک پست دولتی از خود ناتوانی نشان می دهد. کوشش این پدر بی رای آن که دامیس با یولیا - تنها فرزند به جامانده از پدری ثروتمند - ازدواج کند، به لال بی عرضگی و تکبر پسر به جایی نمی رسد. دامیس با تمام ترفندهای مسخر و خنده آوری که به کار می برد نمی تواند آوازه ی فردی دانشمند را به دست آورد.

یهودی ها Die Juden، کمدی در یک پرده، ۱۷۴۹

بارونی هنگام سفر مورد حمله ی راهزنان قرار می گیرد و توسط مسافری که در همان راه در سفر است از مرگ نجات می یابد. در زمان و مکانی که پدرش استلاوری های مسیحی زده در مورد یهودیان است همه بر این گمان اند که سارقین یهودی بودند. استلال های مسافری که منجی بارون است بر این اساس که «در میان هر ملتی فرد خوب و بد می تواند وجود داشته باشد» هم به جایی نمی رسد.

در انتهای داستان آشکار می شود که سارقین مسیحی، و از نزدیکان بارون بودند و منجی او اتفاقاً یهودی است.

سجشگری، همرو زگار لسینگ، درباره‌ی این اثر نوشت: «هدف نهایی این کم‌دی آموزشی، اخلاقی و بسیار جدی است: نشان داد سفاقت و نادادگرانه بودن آن نفرت و تحقیری است که اغلب ما هنگام برخورد با یهودی‌ها از خود نشان می‌دهیم.»

دوشیزه سارا سامپسن Miss Sara Sampson، تراژدی اجتماعی - مدنی ۱۷۵۵
دوشیزه سارا سامپسن که دختری فهمیده و فاضل است عاشق مرد جوانی سبکسر و خوش‌گذران به نام ملفا می‌شود، خانه را ترک می‌کند و با او به راه می‌افتد. در نهمین هفته‌ی سفرشان در مسافرخانه‌ای اقامت می‌کنند. آشکار می‌شود که ملفا نمی‌تواند با او رده‌ای کند چون قرار است تحت شرایطی ویژه‌ی ارثی به او برسد؛ یکی از شرط‌های این است که ملفا با دختری یهودی ازدواج نکند و سارا یهودی است. سر ویلیام سامپسن، پدر ارا، در این مدت پی می‌برد که دخترش کجاست. برای گفت‌وگو با او راهی سفر می‌شود. ماروود، زن دیگری که پیش از آن عاشق ملفا شده و اکنون یک دختر ده ساله‌ی نام‌اربابا از او دارد نیز ملفا را پیدا می‌کند. هنگامی که ماروود موفق نمی‌شود ملفا را به خود جلب کند، در موقعیتی که به دست می‌آورد سارا را مسموم می‌کند. سر ویلیام که مهربانی آن بود که دخترش را بیخشد دیر از راه می‌رسد. ملفا خودکشی می‌کند و سر ویلیام سامپسن هزینه‌های زندگی آرابلا را به عهده می‌گیرد.

این نمایش نامه دو سنخ (تیپ) از آدم‌ها را به دست می‌دهد که پس از نمایش این اثر در چهره‌های گوناگون در تئاتر آلمان پدیدار شدند. دختر به همیده و فاضل که به رغم فضل خود از سوی مردی اغوا می‌شود. و مردی سبکسر و خوش‌گذران که دختران را به خود جلب می‌کند.

از سوی دیگر دوشیزه سارا سامپسن الگوی گونه‌ای نمایش نامه‌نویسی شد که مدنیت و تراژدی زندگی شهرنشینی را به روی صحنه می‌آورد.

۱۷۵۹. فابل (حکایت) ۳ کتاب

لسینگ در سراسر عمرش فابل (حکایت) هم می‌نوشت. نخستین مجموعه‌ی فابل‌های‌اش در ۱۷۴۷ و دومین مجموعه‌اش در ۱۷۵۳ انتشار یافت. سپس در برخورد با نظریات «ازوپ»، فابل‌نویس یونان باستان، باورهای خود را تنظیم کرد و در ۱۷۵۹ آن‌ها را همراه با فابل‌های جدیدش انتشار داد. هریک از این سه کتاب حاوی سی فابل است که شمار نه‌چندان کمی از آن‌ها مکان تزلزل‌ناپذیر خود را حتی با آنتولوژی‌های هم‌روزگار ما حفظ کرده‌اند.

فابل‌ها بیشتر برداشتی نوین از حکایت‌ها و قصه‌های باستانی به‌ویژه قصه‌های روم - یونان باستان است. فابل‌های لسینگ با ایجازی که دارد و با ژرف‌کاوی در امور زمانه‌اش مکان ویژه‌ی خود را دارد. امتیاز دیگر فابل‌های لسینگ در این است که حکایت‌های منظوم و پُرگویانه‌ی باستانی را در قالب نثری کوتاه و هدفمند بیان می‌کند. مناسبات اجتماعی زمان خود را به چالش می‌کشد.

ادب‌نامه - مرقومه‌های ادبی. ۱۷۵۹. 17. Literaturbrief

همان‌گونه که گفته شد در سلسله‌معاللات با عنوان «در زمینه‌ی نوین‌ترین ادبیات» ۳۳۳ نوشته انتشار یافت که ۵۵ نوشته از آن سینگ است و هفدهمین آن‌ها دوران‌ساز شد. سخن محوری این جدل‌نامه این است که بهتر می‌بود که آقای گوئتشد هرگز در کار تئاتر وارد نمی‌شد. آن با اصطلاح تکمله‌ای او یا در زمینه‌ی جزئیات است و یا هنگام ورود به کلیات کار را به‌واقع وخیم‌تر می‌کند.

با این نوشتار عصری نوین در تاریخ تئاتر آلمان به‌وجود می‌آید. از این پس دیگر ملاک عمل نه تئاتر کلاسیک فرانسوی مشتمل بر آثار راسین، موفرنه، بلکه معیار شکسپیر می‌شود و این معیار تا ظهور برتولت برشت ادامه می‌یابد.

این حمله سخت‌گیرانه و گستاخانه به گوئتشد هرچند برای تئاتر آلمان راه‌گشا بود، اما دستاوردهای این ادیب بزرگ را در گستره‌ی زبان و ادبیات آلمان نادیده انگاشته است.

مینا فن بارنهلیم یا کامیابی سرباز Minna von Barnhelm oder Saldatenglück

کمدی در پنج پرده ۱۷۶۷

سرگرد فن تلهایم پایان جنگ‌های هفت‌ساله (۱۷۶۳) باید ارتش را ترک کند و دیگر درآمدی ندارد. به او اتهام زده‌اند که با ساکنان زاکسن که دشمن پروس بوده‌اند رفتاری دوستانه داشته و رشوه‌خواری هم کرده است. البته مینا فن بارنهلیم، نامزد او، از اهالی زاکسن است. در مهمانخانه‌ای اقامت می‌کند. سرگرد به وسایلی گماشته‌اش حلقه‌ی نامزدی‌اش را گرو می‌گذارد تا کمی پول به دست آورد. سرگرد نمی‌داند که نامزدش از زاکسن در پی او آمده و اکنون در همان مهمانخانه سکونت دارد. سرگرد که هم شرافت‌اش لکه‌دار شده و هم در شرایط مادی بدی به سر می‌برد ازدواج با مینا را درست نمی‌داند. مینا با ترفندی ماهرانه چشم سرگرد و دخترش را بر روی حقیقت می‌گشاید. حال که بی‌اساس بودن تهمت‌ها آشکار شده است دیگر مانعی در راه ازدواج آن‌ها وجود ندارد.

این اثر که رویدادهای آن تقریباً به همان زمان انتشار نمایش نامه و نمایش آن بر صحنه‌ی تئاتر مربوط می‌شود، یکی از ارزش‌های بااهمیت در پروس را به کرسی دآوری می‌نشانند و مورد پروس قرار می‌دهد: آن‌چه آبرو و شرافت یا سربلندی و افتخار نامیده می‌شد.

با این اثر ژانری در تئاتر کمدی آغاز می‌شود که در آن ضعف‌های بشری، هم جدی گرفته می‌شود و هم اسباب خنده است. اما این حال-حالات ساختگی و ادابازی بازیگران نیست که می‌خنداند، این جا عقل است که می‌خندد.

نمایش‌نامه‌شناسی هامبورگی Hamburgische Dramaturgie ۱۷۶۷-۶۸

مجموعه‌ی ۵۲ نقد که لسینگ در سیمت سنجشگر رسمی تئاتر ملی در هامبورگ نوشته است.

امیلیا گالوتی Emilia Galotti ۱۷۷۲ - در پنج پرده

موضوع این نمایش نامه اقتباس از نمایش‌نامه‌ای است از روم باستان که به امپرنشینی

در ایتالای سده‌ی هجدهم منتقل می‌شود. در آن‌جا امیری جوان، سبکسر و خوش‌گذران حکومت می‌کند. او عاشق دختری درس‌خوانده به نام امیلیا گالوتی می‌شود که از خانواده‌ای اصیل برخاسته و قرار است تا چند ساعت دیگر با کُنت آپانی ازدواج کند. امیر که محبوبه‌ی پیشین خود، کنتس اورزینا را دیگر فراموش کرده از پیشکارش غیرمستقیم می‌خواهد که به این خانواده در بین راه حمله کرده و امیلیا را به کاخ تابستانی او بیاورد. پس از طی حوادثی امیلیا، والدین‌اش، امیر و کنتس اورزینا در کاخ تابستانی کنار هم هستند. پدر امیلیا به خواست خود امیلیا دخترش را می‌کشد. امیلیا نمی‌خواهد به گناه خودکشی آلوده شود.

این اثر به عنوان نمایی والای تراژدی اجتماعی-مدنی مورد تحسین واقع شد. از دیدگاه امیر، با نگاه به واپس، آن‌چه در این نمایش‌نامه اهمیت دارد افشای مطلق‌گرایی و خوارسازگی در رژیم‌های فاسد و دسیسه‌چینی و توطئه‌گری در میان قدرتمندان در این نوع حکمت‌هاست.

ناتان فرزانه *Nathan der Weise* - ۱۷۷۹

استقبال از کتاب:

لسینگ در ۱۷۷۸ در روزنامه‌ها نوشت: «به این دلیل از دوستان‌ام که در سراسر آلمان پراکنده‌اند تقاضا می‌کنم این اثر را پیش‌خرید کردند و آن حمایت کنند. اگر تا حدود کریسمس بدانم که چند نسخه می‌خواهید، به چه چیز آن مبادرت می‌کنم.» در این‌جا منظور از «دوستان» فروشندگان و مراکز پخش کتاب است. ۱۲۰۰ مرجع این کتاب را پیش‌خرید کردند و نخستین سه هزار نسخه‌ی ناتان فرزانه در نیمسال اول ۱۷۷۹ چاپ شد و به فروش رسید.

انتشار این کتاب بخشی از بحث‌های تند میان لسینگ و کشیش ارشد یوهان ملشویر گوتسه ارزیابی شد و خوانندگان و سنجشگران هم‌روزگار لسینگ را به دو بخش تقسیم کرد. از سوی هواداران جنبش روشنگری با اقبالی کم مانند روبرو شد اما از سوی مسیحی‌های اصول‌گرا و تا اندازه‌ای از سوی مسیحی‌هایی که چندان هم وفادار به متون نبودند با این انتقاد روبرو شد که «چرا یک یهودی

برترین و یک مسیحی [=اسقف اعظم اورشلیم] بدترین انسان» نشان داده شده است؟ چرا صلاح‌الدین ایوبی مسلمان و خواهرش سیمایی بس خردمندتر و دوست‌داشتنی‌تر از مسیحیان دارند؟ پس بیشینه‌ی مردم در زمان انتشار کتاب، کوه‌بین‌تر از آن بودند که پیام کتاب را دریابند.

گفته یکی از کسانی بود که درباره‌ی این اثر هم‌روزگارش جبهه‌گیری کرد: «امیدوارم حس ملکوتی رواداری، گذشت و چشم‌پوشی که در این اثر به تمام معنای وجود دارد، برای ملت ارزش قلمداد شود و مقدس بماند.»

در داوری گفته کارکرد آموزشی ناتان برجسته شده و درست از این رو خوانان یادداشت‌های این اثر و بهره‌گیری از دیدگاه آن به «ملت» گوشزد می‌شود.

آنچه را که پیش از این درباره‌ی ناتان گفته و آن‌چه را بزرگان در این باره نوشته‌اند، در پیش‌گفتار این ترجمه می‌آورم.

آن‌چه در مورد این اثر باید فراموش شود این است که تمثیل «سه انگشتی»، همان‌گونه که لسینگ خود گفته است، از کتاب دیکامرون اثر نویسنده‌ی ایتالیایی سده‌ی چهاردهم میلادی «بو-چیو» گرفته شده و لسینگ آن را به نمادی برای سه دین ابراهیمی تبدیل کرده است.

ناتان فرزانه اثری منظوم و بدون قافیه است، زنی کاملاً شکسپیری. لسینگ برای به کرسی نشاندن این قالب در نمایش نویسی و آلبان مبارزات قلمی فراوانی کرده بود. ترجمه‌ی منظوم این اثر بسیار غیرطبیعی خواهد شد. به همین دلیل آن را به نثر فارسی ترجمه کردم و به تبع آن تقطیع‌های خاص را نام آلمانی را هم نادیده انگاشتم و هر جا که محتوای جمله به پایان می‌رسید، جملگی پسر از آن را آغاز کردم بی آن‌که به دلایل منظوم بودن یک سطر پایین بیایم.

جنگ‌های صلیبی

در جنگ‌های صلیبی (۱۲۹۱-۱۰۹۶) سربازان مسیحی صلیبی سرخ را بر شانه راست خود می‌بستند. به همین دلیل این کشتار بی‌رحمانه جنگ‌های صلیبی نام گرفت. تاریخ‌نگاران قربانیان آن را ۲۲ میلیون نفر نوشته‌اند.